

Posudek vedoucí bakalářské práce

Šárka Dvořáčková: Problematika českých neslyšících pohledem psychologů

Téma práce Šárky Dvořáčkové je multidisciplinární a velmi důležité, obzvláště v době, kdy se zvyšuje poptávka po psychologických a psychoterapeutických službách nejen pro slyšící populaci, ale i pro neslyšící lidi-mluvčí českého znakového jazyka (dále také ČZJ). Vzhledem k odlišnému mateřskému jazyku těchto klientů a odlišnému kulturnímu prostředí by sice bylo žádoucí, aby intervence prováděli psychologové, plynně hovořící ČZJ, ideálně sami neslyšící znající specifika komunity. Situace je však složitější a z různých důvodů (mj. i proto, že je takových psychologů v ČR stále minimum) tak neslyšící klienti často využívají služeb i slyšících psychologů neovládajících ČZJ. Taková intervence má však svá úskalí a specifika, které musí odborníci ve své praxi řešit.

Cílem práce bylo kvalitativními postupy zmapovat v českém prostředí povědomí o problematice neslyšících – a obecněji Deaf Studies – z pohledu psychologů a studentů psychologie.

Toto téma studentka již zpracovávala v předchozím roce, po neúspěšné obhajobě se v této verzi práce pokusila výzkumnou část uchopit metodologicky trochu jinak a odstranit nedostatky ve zbylých částech práce. Tuto verzi diplomantka zpracovala převážně samostatně bez osobních konzultací s vedoucí práce (ta se na výsledné podobě práce podílela pouze vypracováním oponentského posudku k první verzi práce (a následnou e-mailovou konzultací k některým částem posudku) a e-mailovou konzultací nad některými aspekty metodologie v praktické části práce, kde byla využita pouze část doporučení).

V teoretické části velmi oceňuji, že se autorka zaměřila na vymezení základních termínů, se kterými bude v práci dále pracovat (a tyto termíny poté vysvětlila respondentům – tím snížila riziko, že budou respondenti ve svých vyjádřeních mít na mysli něco jiného než to, s čím bude autorka následně v analýze operovat).

Několika kapitolám by však prospělo výrazné zkrácení (nadbytečné jsou z mého pohledu např. informace o podmínkách, na základě kterých se jedinec může stát členem komunity). Zde dle mého názoru stačilo pouze vymezit klíčové termíny, aby mohlo být výzkumné šetření vhodně designováno a zároveň aby čtenáři věděli, jak dané termíny autorka pojímá, a mohli s touto skutečností pracovat při čtení praktické části práce.

Některé pasáže by si zasloužily větší usouvztažení s dalšími částmi. Autorka například vysvětluje rozdíly mezi medicínským a lingvistickým přístupem, čtenáři se ale už nedozví, jak se tyto přístupy mohou projevat ve vzdělávání (resp. v sylabech jednotlivých kurzů) a následně jak se tyto přístupy u jednotlivých psychologů mohou promítat do psychologické praxe (přístup ke klientům, komunikace s klienty, volba postupů, řešení situací atd.). Domnívám se, že by se tak lépe autorce interpretovaly výsledky výzkumného šetření.

Všechny části kvalitativně pojaté výzkumné části jsou podrobně popsány, typ výzkumu byl adekvátně zvolen. Některá odůvodnění u zvolených kroků jsou formulována nepřesně – na jednu stranu jsem si vědoma toho, že autorka ve studijním plánu neměla kurz zaměřený na metodologii výzkumů, mohlo být proto obtížné interpretovat některé informace z odborné literatury věnující se tomuto tématu, nicméně každému diplomantovi je k dispozici mj. i vedoucí práce, se kterým může konzultovat jakékoli náležitosti práce, je tedy škoda, že této možnosti nevyužila. Velmi oceňuji pilotáž dotazníku, na základě kterého autorka dotazník upravila do vyhovující podoby. Postrádám tu jen informaci, zda byla pilotáž provedena i u základních otázek rozhovoru. Ačkoli je

metodologie výzkumu podrobně popsána a obsahuje víceméně všechny náležitosti, celkově je popis všech kroků, které autorka ve své výzkumné části provedla, poměrně zmatečný. Přispívá k tomu i skutečnost, že se některé informace v jednotlivých kapitolách dublují (metody výzkumu x postup výzkumu). V textu bych též uvítala odůvodnění, proč byly v prvním kroku rozeslány dotazníky velké skupině respondentů a zda byly výsledky (21 respondentů) nějakým způsobem do analýzy zahrnuty.

Ke každé výzkumné otázce autorka uvedla několik dílčích otázek/témat, na základě kterých autorka následně sestavila otázky pro rozhovor. Některé otázky v rozhovorech jsou však z mého pohledu formulovány poněkud kostrbatě, povrchně či nejednoznačně, např. „*Jaké jsou zkušenosti odborníků s hodnocením psychického stavu Neslyšících klientů?*“ (Co je cílem této otázky? Ptá se autorka respondentů na konkrétní zkušenosti jejich kolegů, nebo ji zajímá, jaké zkušenosti by respondenti u odborníků v ČR obecně odhadovali? Proč autorka nejprve nezjišťovala, zda respondenti znají někoho, kdo se ve své praxi setkal s Neslyšícím, a poté – v případě kladné odpovědi – se jich nedoptala na jejich zkušenosti?)

Rozhovory dle autorky proběhly na platformách Google Meet, WhatsApp nebo ZOOM. Z přepisu však není zcela zřejmé, jak takový rozhovor probíhal. Znění otázek uvedené v prepisech rozhovorů totiž působí, jako kdyby rozhovory proběhly písemnou formou. Není mi například jasné, proč autorka v ústním rozhovoru respondentům položila hned tři otázky za sebou (např.: „*Jaké specifické kurzy nebo semináře týkající se Neslyšících jsou součástí vzdělávání psychologů na univerzitách? Získala jste během studia na univerzitě nějaké informace o specifikách komunikace s Neslyšícími či jejich kultuře? Byly tyto informace pro Vás užitečné/ zajímavé?*“, s. 73) nebo proč pokládala otázky tímto stylem: „*Jsou současné diagnostické nástroje a terapeutické metody přizpůsobeny potřebám Neslyšících? Proč ano/ne?*“ (s. 71, pozn.: *vytučněno K.H.*) a neformulovala doplňující otázky až po odpovědi od respondenta. Pokládání více otázek najednou je v některých případech samozřejmě v pořádku (např.: „*Myslíte si, že psychologická intervence Neslyšících v České republice pokročila dopředu? Máte např. přehled či porovnání, jaká je situace v zahraničí?*“, s. 81), ve výše uvedených příkladech to však dle názoru postrádá smysl. Domnívám se, že takto položené otázky zní velmi nepřírozeně a mohly být pro respondenty zmatečné, navíc zde bylo riziko, že na některou z více položených otázek najednou respondent zapomene.

V práci též postrádám vysvětlení, proč má první (R1) a čtvrtý (R4) respondent kratší skladbu otázek (pravděpodobně převzatou z první verze práce) než u ostatních respondentů.

V analýze je nutno ocenit označení respondentů u jednotlivých citací, které napomáhají rozpoznat souvislosti odpovědí s „backgroundem“ jednotlivých respondentů. Této verzi práce také velmi prospělo zařazení grafů a tabulek (zde mám jen drobnou poznámku, doporučuji do budoucna v pracích používat spíše sloupcové grafy, u grafů v této práci není úplně rozeznatelné, které popisky patří k jaké části koláčového grafu). Čtenář si díky této vizualizaci může lépe představit výzkumný vzorek a možné souvislosti.

Anonymizované přepisy rozhovorů jsou nejcennější částí práce a přináší řadu zajímavých informací. V textu jsem nenalezla informaci, zda se zveřejněním dali respondenti souhlas. Pokud ano, je zde z etického hlediska vše v pořádku a zveřejnění přepisů je pro čtenáře velkým přínosem. O to více mě mrzí, že z velkého množství informací, které autorka pracně získala, nevytěžila více. V analýze zjištěné poznatky spíše předkládá, nepracuje u respondentů s proměnnými, které mohly mít vliv na jejich postoje, zkušenosti, postupy (na ty si tak čtenář musí přijít sám po prostudování přepisů), neusouvztažňuje je s informacemi v teoretické části. Výsledky prezentuje

příliš obecně, bez souvislostí, což v některých případech může vést ke zobecňování a zkreslení závěrů.

Co se týče formální stránky, práce obsahuje všechny požadované části. Je psána čtivě, občas se v ní vyskytují neobratná spojení (např. „Vzdělávací systémy psychologů a studentů psychologie o problematice neslyšících“). Gramatické a pravopisné chyby se vyskytují v přiměřené míře. Autorka se snažila o dodržování zvolené citační normy, v textu je též odlišen vlastní text, parafráze a přímé citace. Použití některých zdrojů je sporné (např. některé informace od Langerera jsou zastaralé), leč chápu, že je někdy obtížné k některým tématům, se kterými autorka pracuje, získat aktuální relevantní zdroje.

Bohužel však v práci zůstaly nedostatky, které jsou na hraně (ne-li už za hranou) toho, co je v závěrečných pracích přípustné. Jedná se o nedokončené pasáže (např. s. 45: „*V prvním kroku jsem opakovaně pročetla všechny rozhovory. Ve druhém kroku jsem*“ (zde odstavec končí, pozn. K.H.)), v příloze u tří respondentů (z deseti) zcela chybí přepisy rozhovorů, několik odstavců je zvýrazněno žlutou barvou (např. celý odstavec na straně 45) nebo psáno červeným písmem (např. celé poděkování; domnívám-li se správně, že zde nebyla červená barva zvolena záměrně, aby zdůraznila vděčnost). Tyto skutečnosti výrazně snižují kvalitu práce a nejsem si jistá, zda se jedná o technickou chybu při vkládání práce, která nebyla zapříčiněna autorkou, nebo zda kvůli časové tísní neprošla práce finální kontrolou.

V předložené verzi práce je celkově znát velké zlepšení, autorce se podařilo odstranit řadu nedostatků. Práce však působí nedotaženým dojmem. Místy se zdá, že celková koncepce nebyla důkladně promyšlena, některé nerevidované pasáže plynule nenavazují na upravené části, což narušuje kompaktnost výsledné podoby práce. Rozsáhlý a cenný materiál, který autorka získala od respondentů, by si zasloužil hlubší analýzu, práci s proměnnými a propojení s poznatky v teoretické části. Jako zásadní však považuji chybějící pasáže a hrubé typografické prohřešky, které jsou na hranici přípustnosti. Prosím autorku, aby na obhajobě tyto závažné nedostatky vysvětlila.

Práci s velkými výhradami doporučuji k obhajobě.

Návrh hodnocení: DOBŘE

Kateřina Holubová

5. 9. 2024